

KOHTAUSPAIKKANA MAAILMA RAJOINEEN JA KAIKKEUKSINEEN

“Sukupuoli- ja etnisyyttä”-seminaari Turussa 4.-5.5.1991. Järjestäjinä Suomen Akatemian kulttuurin tutkimuksen verkosto, Turun yliopiston yleinen kirjallisuustiede ja Varsinais-Suomen Elokuva-keskus.

Maailmalla sosiaalisen sukupuolen ja etnisyyden yhtymäkohdat ovat kauan olleet antoisia tutkimuskohteita. Meillä kansallisuus- ja etnisyyssproblematiikan esiintulo on vasta alkanut hajottaa myyttiä suomalaisuuden yhtenäisyydestä. “Sukupuoli ja etnisyyttä”-seminaarin aiheet avasivat kuulijoille laajoja kansainvälisiä näkymiä, sillä ne ulottuivat suomalaisesta pakolaiskeskustelusta meksikolaisiin machoihin ja Yhdysvaltain intiaanikirjallisuudesta tšekäläisen matkailumainonnan saamelaiskuviin. Ahdistavien stereotyyppien tilalle puheenvuorossa toivottiin muutosta ja monipuolisuutta, joka ylittäisi kulttuurirajojen lisäksi ahtaat sukupuoliroolit.

Myös maskuliinisuutta analysoivien esitelmien teoreettisena lähtökohdana oli feministinen tutkimus, jolta odotettiin naisten voimattomuuden kuvausten ja naistutkijoiden keskinäisen karsinoinnin sijasta rohkeaa rajojen ylittämistä ja naisten vahvuuden esiintuomista. Keskiluokkaisen valkoisen feminismin vastapainoksi moni puhuja viittasi naisliikkeen heterogeenisyyteen.

Useimmat pää- ja työryhmäesitelmät käsitelivät etnisyyden ja sukupuolen representaatioita eri taitteissa. Naisten tavoin etniset ryhmät joutuvat taistelemaan valtakulttuurin heistä luomia stereotyyppisiä vastaan. Tähän kuuluu olennaisesti kielletyn tai torjutun kulttuuriperinnön käyttö myönteisen identiteetin rakentamisessa. Seminaarissa esitettiin haasteisiin mahtui kuitenkin myös marginalisoitujen ryhmien sisältä nousevaa itsekritiikkiä. Käsitellyistä etnisyyden representaatioista näkyi taiteen merkitys itsestäänselvinä pidettyjen ryhmärajojen kyseenalaistajana ja niiden uudelleenkirjoittajana.

Rapin juuret ja politiikka

Yorkin yliopistossa naistutkimusta ja kasvatustiedettä opettava Beverley Skeggs luennoi keskenään kilpailevista maskuliinisuuden konstruktioista populaarimusiikissa. Hän kertoi tarkastelleensa tieteellisessä työssään pitkään miesten valtaa mutta olevansa vihainen maskuliinisuuden tutki-

muksen nykytilanteesta. Ala on Englannissa uusi ja erittäin muodikas. Vaikka feministit ovat tehneet tällä saralla urauurtavaa työtä, heidän tuloksensa on syrjäytetty miesten omissa maskuliinisuuden analyyseissa. Skeggs on erityisen kiinnostunut mustasta rapmusiikista. Hän korosti sitä, että valkoisen naisen edellytykset ymmärtää mustaa maskuliinisuutta liittyvät naisten ja mustien alistettuun asemaan yhteiskunnassa.

Aluksi esitelmöitsijä kiinnitti huomiota rapin ja heavy metalin sanoitusten seksistisyyteen, mutta hän huomautti valkoisten ja mustien naisten kritisoinneen lähinnä ensimmäistä ryhmää. Esimerkkejä misogynistisistä rapbändeistä ovat hänestä mm. Ice-T ja Live 2 Crew. Nykytilanteen taustaksi Skeggs otti esiin yritykset perinteisen maskuliinisuuden palauttamiseksi Englannissa.

Koviksiksi määriteltävät uudet kundit ovat tulossa korvaamaan vielä jokin aika sitten muodikasta “uutta miestä,” joka oli vastaus feminismiin etsimään muutokseen. Tämä pehmo mies vetosi kuitenkin keskiluokkaan ja muutti lähinnä siihen kuuluvien brittimiesten kulutustottumuksia. Mustiin ja työväenluokkaan tämä maskuliinisuuden malli ei vedonnut.

Skeggsin siteeraama S. Reynolds pitää menetystä valkoisten miesten musiikin keskeisenä teemana. Rap on sen sijaan itsethostuksen musiikkia, jonka iskulauseena saattaisi olla: “Too right I’m somebody.” Mustien miesten maskuliinisuuden pönkitämisyrietykset ovat yhteydessä mustan machon myyttiin. Brixtonin alakulttuurista tehty tutkimus osoittaa, että jamaikalaiset mustat ovat kovien kundien esikuvia. He tuntevat katujen säännöt ja hallitsevat henkiinjäämisen taktiikan.

Mustien maskuliinisuuksien konstruointi tapahtuu monilla tavoilla. Englannissa on vähän keskiluokkaisia mustia, ja Thatcherin valtakausi lisäsi yhteiskuntaluokan tärkeyttä. Alistamisen hierarkiassa luokka on aina kytketty rotuun ja sukupuoleen. Yleensä akateemisen tutkimuksen on vaikea lähestyä etnisiä alakulttuureja, sillä se haluaa aina tarkastella niitä vailla valtaa olevina. Historiallinen analyysi on siksi tärkeä.

Karibialainen maskuliinisuus on yhteydessä orjuuden historiaan. Mustia miehiä on pidetty primitiivisinä, vaarallisina ja ennustamattomina. Tästä syystä valtakulttuuriin sulautuminen on heille vaikeampaa kuin esimerkiksi päivänvastaisesti mielletuille aasialaismiehille. Orjuudesta lähtien musta maskuliinisuus on liitetty rikollisuuteen ja suureen seksuaaliseen potenssiin. Koska mustat miehet ymmärtävät fyysisyyden olevan ainoa heille tarjolla oleva valan muoto, he ovatkin korostaneet sitä orjuuden ajoista saakka. Valkoiset miehet ovat käyttäneet tätä mustia miehiä vastaan.

Mustan ja valkoisen maskuliinisuuden suhde on totuttu näkemään kilpailuna. On merkittävää, että

Beverley Skeggs
 Kuva: Tapio Mäkelä

hegemonisen maskuliinisuuden taloudelliseksi määrittelemät menestyksen väylät on traditionaalisesti tukittu mustilta miehiltä. Niiden käyttäminen edellyttää kapitalistista taloutta ja valtioinstituution antamaa valtaa. Mustat miehet on suljettu pois työelämästä, eikä koulutusjärjestelmä ole heidän kannaltaan palkitseva, Skeggs totesi.

Suorittaminen ja omien kykyjen todistaminen ovat yhtä tärkeitä valkoisille kuin mustille miehillekin, minkä täytyy aiheuttaa heille ahdistusta. Molemmille keskeistä on rahan omistaminen. Varakkuutta voidaan osoittaa mm. juomalla (eri paikat ja eri juomat), autoilla ja muilla koneilla. Kilpailuun kuuluu myös seksuaalisilla valloituksilla ja suorituksilla kerskailu. Naiset jäävät usein mustien ja valkoisten miesten keskinäisen rehvastelun välikappaleiksi. Tässä suhteessa ei edes luokalla ole merkitystä.

Mustat jäävät valtakulttuurin kilpailusysteemin ulkopuolelle myös tiedotusvälineissä, mistä syystä he eivät voi itse luoda omia representaatioitaan. Valkoiset sekä pelkäävät mustaa maskuliinisuutta että haluavat olla mustien miesten kaltaisia. Urheilu,

tanssi, muoti, ja musiikki ovat alueita, joilla mustat miehet saavat äänensä kuuluviin. Koska valkoiset ovat vapaita liikkumaan, he ylittävät rajoja, riistävät mustaa kulttuuria ja leikittelevät erilaisuudella. Esimerkkinä voi mainita Yhdysvalloissa listojen kärkeen nousseen valkoihoisen raptiteilijan Vanilla Icen tai valkoiset rapbändit. Mustat puolestaan yrittävät kaikin tavoin suojella omaa tilaansa (esim. kaupunkitappelut) ja omaa kulttuuriaan, jota hyödyntävät valkoiset irrottavat siihen liittyvät symbolit kontekstistaan.

Parhaimmillaan rapmusiikki puhuu Skeggsin mielestä kollektiivisesta toiminnasta ja ilmaisee poliittisesta vastuusta. Se tarjoaa mustille subjektiaseman, josta käsin he voivat kieltäytyä hyväksymästä vallan puutetta. Rasismin vastustaminen antaa hengissäpysymistä auttavat suojaavat rajat. Lisäksi rodun korostaminen vielä vahvistaa tunnetta paikasta, johon sisältyy poliittisen muutoksen mahdollisuus. Valkoiset rapin hyväksikäyttäjät haluavat kuitenkin vain muotia, eivätkä he ole kiinnostuneet siihen kuuluvasta rasismin vastaisuudesta muuten kuin uutena kulttuurihyödykkeenä.

Vaikka miesten musta rapmusiikki esittääkin haasteita rasismille, se pysyttelee Skeggsin mukaan kuitenkin maskuliinisuuden rajojen sisällä. Siihen saattaa esimerkiksi kuulua megalomaanisia fantasioita, paranoidista suuruudenhulluutta ja voitonriemuun kätkeytyä julmuutta. Muut kuin raivon ja vihan tunteet saadaan helposti näyttämään lapsellisilta, tyhjänpäiväisiltä ja tyhjiltä. Miesten rapissa haavoittuvuus, hellyys ja riippuvuus ovatkin psykoottisuuteen saakka kiellettyjä tunteita (esim. L.L. Cool J).

Machouden uho ja tuho

Machoudesta puhuessaan Skeggs viittasi siihen, että populaarimusiikkiin piilevästi kuulunut seksuaalisuus on yleensäkin tulossa entistä selvemmin näkyviin. Uusien musiikkivideoiden esittämä haaste on hänestä vain hukkunut huonoihin arvosteluihin, joiden mukaan naiset ovat aina uhreja, osallisia omaan alistamiseensa. Monet naisesiintyjät ilmaisevat vihaisuutensa, puhuvat sukupuolisuudesta ja vaativat oikeuksiaan. Tekemällä seksin näkyväksi, he voivat puhua siinä ilmenevistä valtasuhteista.

Esimerkiksi Madonna-videoitten analysoiminen auttaa Skeggsin mielestä purkamaan tietynlaisille radikaalifeministisille analyyseille tyypillistä epätoivon politiikkaa. Naiset voivat käyttää seksuaalistettuja representaatioita tavoilla, jotka antavat heille myönteisen mahdollisuuden esittää haasteita ja hallita elämää sen sijaan että he aina mukautuisivat fatalistisesti miehiseen ylivaltaan.

Myös mustista naisbändeistä puhuessaan Skeggs otti esiin historian. Mustat naiset pitävät mustien historian vuoksi mustia miehiä henkisinä rampoina, eivätkä he siksi ota heidän machoelkeitään aivan vakavasti vaan ovat tottuneet huolehtimaan itsestään. Kun rap puhuu hallinnan ottamisesta, mustien naisten rapbändit saattavat taas - muiden teiden ollessa tukossa - käyttää seksuaalisuutta poliittisen muutoksen lähteenä. Valkoinen liberaali yhteiskunta romantisoi seksiin ja rotuun liittyviä valtasuhteita, mutta esimerkiksi Bitches with Problems-yhtye hylkää tällaisen ihannoinnin: se käyttää miesrapbändien kieltä mutta kääntää sen niitä vastaan. Kaikki tämä estää pitämästä popmusiikkia vain kevenä ajanvietteenä.

Myönteiseksi kulttuuri-identiteetiksi mielletty machous oli kritiikin kohteena myös kahdessa työryhmäesitelmässä. Eila Rantonen tarkasteli Yhdysvaltain Black Power-liikettä, joka syntyi 1960-luvulla taistelemaan mustien marginalisointia vastaan. Mustan miehuuden takaisinvaatiminen sai äärimmäisluotoja, joista osa kostonhimoisessa uhoilussaan itse asiassa toisti orjuuden ajalta periytyneitä sortajien stereotyyppisiä. Silti Black Power antoi jälkikäteen tarkasteltuna myönteisen sysäyksen monille muille vapautusliikkeille. Rantonen painotti myös sitä, miten Michael Jacksonin ja Prin-

cen kaltaiset androgyynisemmät mustat miehet ovat sittemmin kyseenalaistaneet mustan machon myyttiä tekemällä maskuliinisuuden konstruktioista teatteria.

Eeva Koponen toi terveisiä Meksikosta ihmetellen, pitäisikö esitelmän otsakkeessa puhua sikäläisen sankarimachon noususta ja tuhosta vai noususta ja uhosta. Niin suuri oli ollut hänen hämmennyksensä jopa keskiluokkaisten koulutettujen meksikolaismiesten kehuessa machouttaan ja naisten ihaillessa samaa ominaisuutta. Tutkimusmatka menneisyyteen oli johtanut aina 1500-luvun alun espanjalaisconquistadaan, josta saakka alemmuudentunne valkoista valloittajaisää kohtaan on peitetty sankarimachouden hurjapäisyyteen ja hienoon ulkokuoreen. Vasta nykynuorten haastattelut osoittavat, että naisten itsemäärittely alkaa saada Meksikossaikin vähitellen jalansijaa.

Stereotyyppien tenho ja kirot

Therese Daniels, seminaarin toinen englantilaisvieras, puhui mustasta kulttuurista sen edustajana. British Film Instuten tutkijana hän on perehtynyt vähemmistöjen representaatioihin television viihdeohjelmissa.

Iso-Britannian ensimmäiset näkyvät mustat esiintyjät olivat Danielsin mukaan amerikkalaisia varieteeteiteilijöitä. Suuri muutos tapahtui vasta 1950-luvulla. Televisiovastaanottimien yleistessä ja ohjelmatoiminnan laajetessa entisistä siirtomaista virtasi afrikkalaisia, aasialaisia ja karibilalaisia paikkaamaan Englannin sodan runtelemaa taloutta. Mustalle TV-viihteelle tämä oli erittäin tärkeä ilmiö. Siitä huolimatta etniset stereotyyppit ovat olleet vallalla pitkään, ja tilanne on muuttunut parempaan päin vasta 1980-luvun lopulla. 1950-luvun ja 1960-luvun ohjelmissa keskeinen huoli oli vielä pelko rotujen sekoittumisesta.

Stuart Hallin mukaan vallitsevat miesstereotyyppit jakaantuvat orjiin, alkuasukkaisiin ja viihdetaiteilijoihin, joskin mustia miehiä nähdään usein myös rikollisten rooleissa. Daniels jakoi mustien naisten representaatiot neljään perustyyppiin: äidillisiin naispalvelijoihin (mammy), matriarkkoihin, koviin ja häikäilemättömiin naisiin sekä mustiin prostituoituihin.

Pitkään jatkunut *Crossroads* oli ensimmäinen saippuaopera, jonka henkilögalleriaan kuului muitakin kuin valkoihoisia, mutta senkin mustien ja aasialaisten kuvausta on pidetty stereotyyppisenä. Danielsin esitelmään sisältyi myös näyte rotusuhteiden kannalta tärkeästä 1970-luvun komediasarjasta *Love Thy Neighbour*. Mustan ja valkoisen perheen rinnakkaiseloä seurattessaan se onnistui trivialisomaan koko rotuongelman esittämällä miesten molemminpuolisen ennakkoluuloisuuden hassuna.

1985 alkaneen *EastEnders*-nimisen saippuaop-

peran, jossa esiintyy useita etnisiä ryhmiä, on katsottu antaneen mustille henkilöahmoille dynaamisia ja aktiivisia rooleja. Se eroaa aikaisemmista ohjelmista myös siksi, että rotujen ja ryhmien välinen yhteistyö on sarjassa tärkeässä asemassa. Jos kohta ohjelma vastaa monen toiveeseen saada nähdä myönteisiä etnisiä henkilökuvia, Daniels vastusti myös tällaista normatiivisuuden näkemystä.

Tavanomaisesta poikkeavana Daniels mainitsi *King of the Ghetto*-jännityssarjan vuodelta 1986. Sen käsikirjoittaja on aikaisemmin Englannissa poliittisesta aktivismistaan tunnettu intialaissyntyinen Farrukh Dhondy. Tapahtuma-aika on 1970-luvun puoliväli, ja sarja kuvaa Lontoon East Endin rotumellakoita sekä Bangladeshistä tulleiden aasialaisiirtolaisten järjestäymistä. Vaikka ohjelman tarkoituksena oli hävittää stereotyyppit ja pyrkiä monipuolisiin henkilökuviin, siirtolaisväestö vastusti sarjaa tekijän hyvistä aikeista huolimatta. Kaikesta voi päätellä, että representaation taakka lepää raskaana myös vähemmistöön kuuluvien harteilla.

Pristystä ohjelmistoon on tuonut kahdesta nuoresta naissalapoliisista kertova *South of the Border*. Tätä jännityssarjaa voi pitää poikkeuksellisen vastaohjelmiana, sillä se esittää monien rotujen ja etnisten ryhmien kanssakäymisen nuorten näkökulmasta täysin luonnollisena elämäntapana.

Saamelaisista lännen valloitukseen

Etnosentrismi eli oman ryhmän suosiminen kuuluu tunneperäisiin keinoihin vahvistaa itsetuntoa joko henkilökohtaista tai sosiaalista identiteettiä kohentamalla. Kieli näyttäytyi tehokkaana vallan välineenä Sirkku Rautakorven suomalaisesta merimiesslangista pitämässä esitelmässä. Sisäryhmään lukeutuvat merikarhut niputtivat huoletta ulkoryhmäläisiä käyttämällä heistä halventavia henkilönimityksiä. Diskriminoinnin kohteiksi näyttivät kelpaavan kaikki muut paitsi omaa hyvyttä peilaavat, ulkonaisesti mahdollisimman samanlaiset valkoiset heteroseksuaaliset miehet.

Yllättävää ei ollut, että stereotyyppihin joutuivat törmäämään myös suomalaisten vähemmistökulttuurien representaatioita tutkineet työryhmäläistajat. Matti Salakan aiheena olivat 1940- ja 1950-lukujen taitteessa suoraanaista "mustalaisboomia" edustaneet kotimaiset elokuvat. Kiinnostavaa kyllä niissä keskeisenä henkilönä oli usein romaaninainen, jonka rakkaus näyttäytyi korostetun seksuaalisen ja jonka aistillisuutta luonnehti hyökkävyys ja vaarallisuus. Toisaalta alistuvan romaaninaisen hahmo auttoi myös pantaessa valtakulttuurin liian itsenäisiä naisia isälliseen järjestykseen. Esitelmöitsijä havaitsi dualistisuuden ulottuvan myös vähemmistöyhteisön kuvauksiin: yhtäältä se vaikutti traditioihin kahleditulta alkuyhteisöltä ja toisaalta taas aisti-iloiselta vapauden paratiisilta.

Skeggsin tavoin Salakka totesi valtaväestön selvästi sekä pelkävän että haluavan vähemmistön ruumiillistamaa toiseutta, joka assosioitiin yleensäkin ulkomaalaisiin. Näissä valtakulttuurin tuottamissa mustalaisuuden representaatioissa oli selvästi kyse yrityksistä hallita erilaisuutta matkalla juoksuhaudoista uuteen sodanjälkeiseen yhteiskuntaan.

Etnisiä stereotyyppejä voi toki hyödyntää konkreettisemminkin. Tämän osoitti Helena Ruotsalan esitelmä saamelaisista suomalaisen matkailuteollisuuden myyntiartikkeleina. Sisäryhmän näkökulmasta tarkastellut matkailumainokset ja postikortit osoittivat niiden eksotiikkaa kaupittelevan saamelaiskuvan vastaavan kehnosti sitä kriteeristöä, jolla saamelainen alkuperäiskansa on pyritty hahmottamaan omaksi etniseksi kulttuurikseen.

Mainosten kohdeyleisönä näytävät havaintoaineiston perusteella olevan omia polkujaan astelevat miehet, joita houkutellaan matkailukielellä vastaamaan erämään kutsuun lähtemällä poro-, kanootti- tai moottorikelkkasafareille.

Visuaalisina houkuttimina matkailuteollisuus käyttää ennen kaikkea saamelaisten juhlapukua ja poronhoitotöitä. Vieraasta kulttuurista pintapuolisesti tunnettu osa-alue yritetään väen vängällä yleistää koko etnistä ryhmää koskevaksi.

Yleensä toivotaan, että etniset vähemmistöt saisivat itse määritellä itsensä. Itsevarmojen vähemmistöjen luonteeseen taas kuuluu taipumus korostaa oman erilaisuuden arvokkaita puolia. Suomenruotsalaisilla on tunnetusti etniseksi vähemmistöksi epätavallisen paljon valtaa suomalaisessa yhteiskunnassa. John Sundholmin mukaan tämä heijastuu heidän kulttuuri-identiteettiinsä, jota leimaa käsitys ryhmän olemukseen liittyvästä liberaaliudesta. Teater Marsin fiktiivistä TV-dokumenttia analysoidessaan puhuja halusi lisäksi arvostella suomenruotsalaisten ylilyöntejä heidän mieltäessä itsensä "korkeakulttuuriseksi" vähemmistöksi.

Suomenruotsalaiseen identiteettiin kuuluu myös voimakas itsekritiikki, joka samalla konstruoii ryhmäkuva. Parodinen dokumentti kyseenalaisti dokumenttiajatuksen ohella tätä puolta, sillä sen sepi-teellisyys ei ollut edes kaikkien suomenruotsalaisten ymmärrettävissä. Parodia paljasti myös suomenruotsalaisen maailmankaikkeuden fiktiivisyyden osoittamalla, että sen konstruointiin kuuluu valtaväestön olemassaolo vain sen täydellisenä syrjäyttämisenä ja poissaolona.

Juha Hyvärisen Lucky Luke-sarjakuvia käsittelevä esitelmä luotasi parodian rajoituksia: parodian kriittisyys voi olla konservatiivista. Vaikka stereotyyppiset kuvat etnisistä ryhmistä asettavat valkoisten lännen valloituksen parodiseen valoon, ne eivät silti kyseenalaista vitsien laukaisijoina toimivien vähemmistöjen stereotyyppisiä representatioita.

Horjuvat rajat ja päällekkäiset identiteetit

Voiko rajoja sitten rikkoa tai ylittää? Kaiken varmana ja itsestäänselvänä pidetyn horjuttaminen on Trinh T. Minh-han, vietnamilaisyyntyisen elokuvantekijän, naistutkijan, säveltäjän ja runoilijan mielestä tieteen päätehtäviä. Hän korosti sitä, ettei keskustaa oikeastaan ole ilman marginaaleja. Hyvänä esimerkkinä niiden suhteellisesta muutoksesta Trinh piti feminismiä. Sen ansiosta meillä on mahdollisuus sellaiseen kulttuurin uudelleenkirjoittamiseen, jossa naiset puhuvat ja heitä puhutellaan yhteiskunnallisina ja poliittisina subjekteina. Trinh arvosteli kuitenkin sellaisia feministejä, jotka haluavat sanella muille, millaista feminismin tulee olla. Raja-aitoja pystytettäessä vain toistetaan patriarkaalisen järjestelmän valtarakenteita.

Vaikka kolmannen maailman naisten feminismin on saanut vaikutteita samanaikaisesta mutta sitä näkyvämmästä valkoisesta feminismitä, se on puolestaan auttanut naisliikettä radikalisoitumaan. Trinhin mukaan vähemmistöön kuuluva nainen uskaltaa ylittää rajoja tuodakseen verbaaliseen, visuaaliseen tai musiikkiin kieleen kaiken sen, minkä monologismi on tukahduttanut. Identiteetin häivyttäminen oli kolonialisoitujen ja maastaan karkotettujen ainoa elonjäämisstrategia, mutta tänään yksilön, kansan ja rodun nimeäminen tarkoittaa usein solidaarisuuden julistusta kaikkia diasporassa vähemmistöinä eläviä ihmisiä kohtaan. Identiteetti on tapa lähteä uudelleen ja tulla perille eri tavalla, esitelmöitsijä tiivistä.

Trinh totesi, että on vaikeaa puhua tarkasti määritellystä paikasta, kun vastakohtat eivät enää hallitse ajattelua: "Joka kerta kun joutuu sijoittamaan itsensä etnisyyden, sosiaalisen sukupuolen ja eron kenttään, on kieltäydyttävä jäämästä tämän paikan rajojen sisälle." Trinhille oman äänen ja myyttien käyttö on tärkeää. Hänen teoreettinen projektinsa yhdistää proosaa, lyriikkaa, elämäkertaa sekä filosofisia ja teoreettisia tekstejä. Runokieli auttaa horjuttamaan omia ajatustottumuksia ja voi muuttaa luutuneita arvoja.

Trinh T. Minh-ha.

Kuva: Tapio Mäkelä

Dikotomista etnistä identiteettiä kritisoidessaan Trinh lainasi Leslie Marmon Silkon teosta *Ceremony*, joka (1977) hyödyntää intiaanimytoologiaa. Tapio Mäkelä tarkasteli samaa kirjaa käsittelevässä esitelmässään puoliverisyyttä "puhtaan etnisyyden" horjuttajana. Länsimaisen teollistuneen yhteiskunnan sukupuolikonstruktioita purkaessaan hän toi esiin sen, miten toisenlaisella tavalla alkuperäisamerikkalaisten heimoyhteisö mieltää maskuliinisuuden ja feminiinisyysden.

Varsinaiseksi silmäniloksi seminaariin oli hankittu kolme Trinhin dokumenttielokuvaa. Ennakkotietojen perusteella esimerkiksi sunnuntai-aamuna näytetyn *Naked*

Spaces, Living is Round (1985) piti poiketa totutusta kokeellisen voice-overinsa ansiosta. Trinhin pyrkimyksenä on esittää ei-yhtenäinen subjektiviteetti, joka avulla Afrikkaan sijoittuva elokuva voisi kyseenlaistaa reduktiivisia vastakohta-asetelmiä. Elokuvan kolme naispuolista kertojaa edustavat kolmea tiedonvälittämisen tapaa. Yksi äänistä lainaa afrikkalaisten kirjoittajien ja kyläläisten sanontoja, toinen myötäilee länsimaisia kirjoituksia ja kolmas kertoo henkilökohtaisista sattumuksista ja tunteista. Kaikki äänet osittain ovat päällekkäisiä.

Elokvien kiinnostavista aiheista ja tapahtumapaikoista huolimatta niiden vastaanotto jäi yllättävän laimeaksi. Sitä innostuneempaa yleisöä oli kasvisravintola Versossa pidetyssä illanvietossa. Balkanin Juhlaa ja muinaissuomalaisuudesta ammentanutta trubaduuria kuuntelivat yhtä suurella antaumuksella niin ulko- kuin kotimaisetkin osanottajat. Mukaan satempaava musiikki, talon antimet ja lopulta reipas liikunta kirvoittivat neljää kansallisuutta olevissa seminaarilaisissa vastustamattoman halun tutustua toisiinsa yli kieli-, sukupuoli-, kotipaikka-, yliopisto-, tiede- ja kuppikuntarajojen.

Pirjo Ahokas